

CABANILLES

Revista trimestral de l'Associació Cabanilles d'Amics de l'Orgue

ORGUE DE MONTESA (VALÈNCIA)

València Abril-Juny 1987

Núm. 22

Revista trimestral de l'Associació Cabanilles d'Amics de l'Orgue
València Abril-Juny 1987

Núm. 22

Director: Vicent Ros

Redacció i Administració: Junta Directiva d'ACAO

Correspondència: Vicent Ros

C/ Luis Oliag, 58-7^a
46006-VALENCIA
ESPAÑA

Preu de suscripció (4 números a l'any)	Espanya	1.000'- pts.
	Estranger	1.200'- pts.

Imprimeix OCMO - Telf. 361 03 46

Dipòsit legal: V-1286-1982

INDEX

Editorial	pàg.	1
L'orgue de Montesa	pàg.	3
Un orgue per a Castelló de la Plana al S.XV	pàg.	7
Documenta	pàg.	11
Nous documents sobre orgues del Maestrat	pàg.	23
Els orgues de Pau Cabater i Roque Blasco per per al Convent de Sant Domènec de València al S. XVII.	pàg.	29

EDITORIAL

Un cop més haurem de demanar perdó als nostres lectors així com a les generacions futures per mostrar de nou tantes vergonyes de la València organística.

L'actual situació de l'orgue de Montesa (València), tema que encapçala aquest número de "Cabanilles", és malauradament una penosa realitat, molt semblant a la d'altres orgues valencians. Malgrat això no cal desanimar-se; cal pensar en una futura "restauració". Aquest camí ja ha estat iniciat per altres poblacions valencianes en circumstàncies similars. Cal aixecar els ànims i confiar que als propers números de "Cabanilles" podrem informar de la nova realitat iniciada ja en pobles els orgues dels quals es trobaven en situació molt semblant: Vilafamés, Atzeneta, ... Temps al temps.

També trobareu en aquest número documentació sobre altres orgues valencians absents, tot i que alguns d'ells potser d'una forma més justificada, pel molt de temps que ens separa de la seu llunyana construcció. Un pas més, però, en el coneiximent del nostre passat organístic que aquesta publicació es proposa desvetllar dins de les possibilitats.

Sens dubte resulta també interessant el document que donem a conéixer signat per l'organista Valero Barrachina, sobre els aspectes a tenir en compte en les "visuracions" dels orgues, així com l'aplicació per la seu part d'aquests principis a l'hora de "visurar" l'orgue que en Roc Blasco va construir per al convent de Sant Domènec de la ciutat de València en 1694. No són fàcils de trobar aquests tipus d'escrits tan importants per a conéixer el treball dels nostres organistes i orgueners.

Com ja indicàvem al número anterior estem celebrant el 275è aniversari de la mort d'en Joan Bpta. Cabanilles, efemèride que promet suposar uns avanços importants en la realitat organística valenciana. Esperem informar sobre això d'una forma àmplia cap a finals d'any, per tal de poder ressenyar tot allò que s'ha esdevingut darrerament.

V. Ros
President de l'ACAO

- L'ORGUE DE MONTESA -

L'església parroquial de Montesa, població que fou la seu de l'orde monàstica i militar del mateix nom, conserva encara entre altres obres d'art la caixa i pocs elements més d'un orgue del segle XVIII. Es troba a l'arcada central del lateral esquerre, segons s'hi entra.

L'estat actual de l'instrument és conseqüència d'un desolador despullament, ja que no hi queden ni tubs ni teclats. Per la gradiositat de la caixa s'observa que és un orgue d'estructura barroca, del qual es desconeix ara per ara la data de muntatge i el constructor de tan magnífica obra, ja que no hi ha cap notícia de possible documentació. Però, pel que ens ha quedat, només la caixa i la façana, -bellíssima mostra del que en els seus dies fou l'orgue-, podem deduir que es tracta d'un instrument del segle XVIII en la façana del qual es lluïa el flautat major, de 13 pams, distribuït simètricament, i als seus peus el baixonet de mà esquerra i el clarí de mà dreta distribuïts cromàticament. També, per tal de completar aquestes formes i manténnint-ne la simetria hi havia uns tubs que no cantaven (canonges), de pur efecte ornamental, dels quals en queden vuit a la part més alta de la caixa.

Si en guaitem l'interior, la primera cosa que salta a la vista és el secret en alt del registre de corneta de mà dreta -forma de col.locació molt usual en l'època i que en repetits contrats es fa notar així-, que està inmediatament darrere del flautat major de la façana.

Darrere del flautat i la corneta venen tot seguit les diferents filades de tubs, situades damunt de les seues corresponents corredores, i només criden l'atenció els registres de claró 3F, ple 3F i el címbalet 3F, cimera de màxima agudesa de l'orgue. Darrere del címbalet hi ha un secret especial, quasi a l'últim del secret major que, per les dimensions dels orificis, fa pensar en la trompeta real, i, darrere d'aquesta, un altre secret semblant, però amb els orificis menors, la qual cosa deixa pensar que hi devia anar col.locat el violó 8'.

Des de la part frontal ens situem de cara al secret o arca del vent del qual, després d'alliberar els pestells metàl·lics, es té accés a les vàlvules, les quals tenen forma trapezoidal, amb els respectius enganxaments que es prolonguen amb varetas de secció circular

i de fusta.

Aquest és l'únic secret que posseeix l'orgue pel que fa a teclat manual i que està en correspondència amb l'únic teclat manual que posseïa. Era aquest de quatre octaves i li faltaven en la primera de la zona greu les notes Cs i Ds, que és el punt intermedi entre l'octava curta i l'octava normal, ja que a partir de la nota E segueix en ordre cromàtic ascendent. La divisió del gran secret està entre la ventallà núm. 23 i la núm. 24, que corresponen a les notes C₃ i Cs₃, respectivament, i, lògicament, els registres s'hi actuen de dreta o esquerra i poden tenir cada mig teclat un registre diferent.

De les transmissions del teclat-secret, estiradors-correderes no queda absolutament res excepte onze molinets per cada mà sense enganxar. I els arbres de transmissió dels tiradors es troben molt lluny d'actuar com a tals, ja que es troben arraconats en la cambra de les manxes.

Pedals i contres. Res d'açò no queda ja, llevat del secretet de les contres, que està arran del pis a mà dreta amb la seua conducció d'aire del conducte principal.

Les inscripcions dels registres són encara les originals i d'una mà i de l'altra estan en ziga-zaga, amb la distribució que segueix:

Mà esquerra 23 canals

Címbala
Baxoncillo
Lleno
Trompeta real
Clarón
Nasardo en 17^a
Quinzena
Nasardo en 15^a
Dozena
Nasardo en 12^a
Octava
Violón
Flautado

Mà dreta 24 canals

Clarin
Trompeta real
Címbala
Corneta
Lleno
Nasardo en 17^a
Clarón
Nasardo en 15^a
Dozena, y 15^a
Nasardo en 12^a
Octava
Violón
Flautado m(ayor)

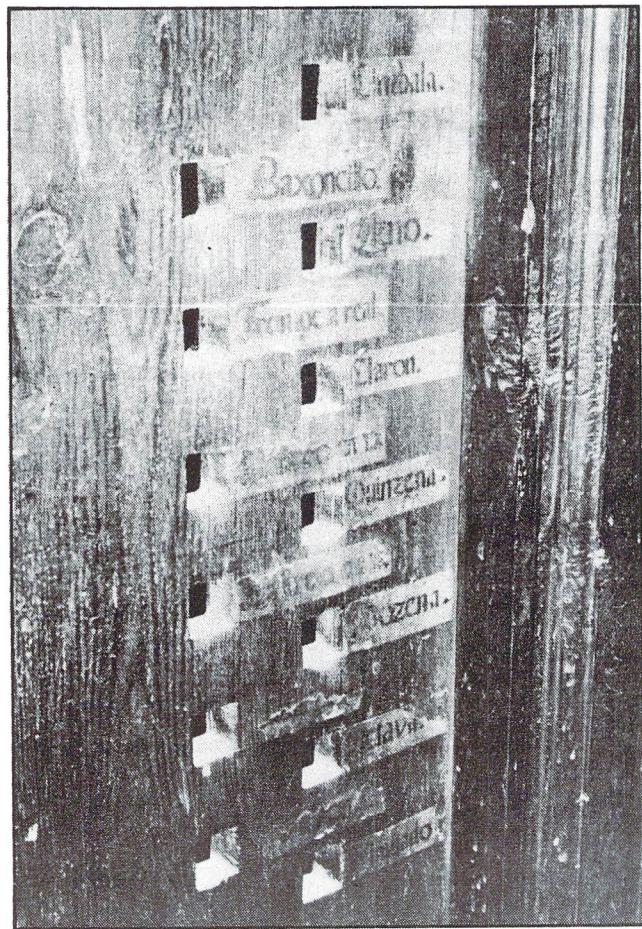
El castell, ara arruïnat, també va tindre orgue a la seu església, però fou destruït en el fort terratremol del 23 de març de 1748 que va desfer el castell causant nombroses víctimes, entre elles l'organista Lluís Tagüengo, que sustituïa aquell fatídic dia a l'organista titular per indisposició d'aquest fra Vicent Juan (1).

No coneixem pel moment documentació sobre l'orgue de l'església del Reial Castell de Ntra. Sra. de Montesa.

Joan Bpt. Diaz

1.- Vilanova, Francesc. "La Revista de Valencia". 1-10-1883.

Ruiz de Lihory. "La música en Valencia" 1903. p. 312.

ASPECTE DE L'ORGUE DE MONTESA

- UN ORGUE PER A CASTELLÓ DE LA PLANA AL S. XV -

Sovint ens interroguem sobre l'arribada de les influències italianes del Renaixement, de la seua intensitat, varietats i cronologia, que van ser afavorides i canalitzades per la presència catalana a Nàpols i per les relacions comercials mantingudes amb les principals repúbliques italianes. No hi ha dubte que aqueixes connexions polítiques i econòmiques facilitaren la vinguda de personatges de diversa índole cap a terres valencianes, com ara mercaders, sobretot, o "artistes", pensem en Pau de Sant Leocadi. Un entre tants fou Esteve de Monte, natural de Roma, que com a mestre d'orgues ben prouptè trobà una ampla clientela per a la seua subsistència.

A la ciutat de València havia construït l'orgue de l'església de la parròquia de Sant Tomàs abans de 1471. Allò cert és que pel seu bon treball prest serà requerit pels jurats de Castelló de la Plana perquè fes el de l'església de la vila, i amb tal motiu es redactà el contracte a la ciutat de València el 18 de juny de 1471 davant el notari Jaume Piles. Precisament es pren com a model l'orgue de Sant Tomàs, modificant les seues tres manxes per solament dues però "majors e més copioses". Hom li dóna 6 mesos de termini per tenir-lo enllestit, pujant a la suma de 4.000 sous el preu del nou orgue. (Doc. I).

No cal fer repàs a la minuciosa capitulació, especialment el referent a les seguretats que pren la vila de Castelló en cas de no dur-se a terme l'obra per incompliment del contracte, malaltia o mort (tinguem present que és una època de pest), pero hi ha uns detalls que s'han de destacar. En primer lloc, el fet que s'exigeix el reconeixement de l'orgue per persones expertes al cap de quinze dies després de ser col.locat definitivament, tret del mestre Pere Alamany.

No coneixem el motiu pel qual els jurats de Castelló de la Plana no volen que l'orguener Pere Alamany forme part del grup de personnes expertes que hauran d'aprovar o no l'instrument que encarreguen a Steve de Monte.

Les notícies que tenim fins ara sobre els treballs de Pere Alamany per València no són excessivament abundants, si bé està provat que treballà per a diverses esglésies molt importants, en primer lloc la Seu valentina. El seu vertader nom era Pere Pons o Pont, encara que el seu origen oriundus ville de Res, Regni Alemaniae, segons algun document, o també de natione alemanus, archiepiscopatus Colonie, se-

gons d'altres, féu que hom el nomenés Alamany (1), com ocorregué al seu col·lega Joan Spindelberguer (2) o a Gregori, criat d'aquest (3).

Pere Alamany treballà en 1460 per a la catedral valenciana en l'arxiu de la qual es conserven diverses àpoques que testimoniegen les seues remuneracions pels diversos treballs que realitzà per a aquella seu (4).

En 1470 signa capitulacions per tal de construir un orgue amb destinació a la popularíssima parròquia valenciana de Sant Joan del Mercat, coneguda també com a parròquia dels Sants Joans, tot posant com a referència l'orgue que ell mateix construí anteriorment per a la parròquia de Santa Caterina de la ciutat de València (5).

També cal remarcar d'aquesta capitulació les importants signatures dins del món de l'organeria valenciana d'aquell aleshores i que figuren com a testimonis.

Tal és el cas de Joan Forment i la seu activa esposa. D'aquest orguener coneixem alguns dels seus treballs que corren entre 1471 i 1490, sense que ara per ara hom en tinga notícies de dates posteriors.

Forment, a qui Sanchis Sivera suposa emparentat amb el cèlebre escultor Damià (6), apareix també com a testimoni en un document datat el 3 de novembre de 1485 (7).

En 1489 figura entre els importants visuradors -el cèlebre teòric Guillem de Podio entre ells-, que han de donar el seu veredicte sobre l'orgue que fabricaren per a la parròquia de St. Tomàs de València Joan Alamany i Salvador Pons. Aquest darrer també apareix entre els testimonis d'aquest document sobre l'orgue que construí Steve de Monte per a Castelló de la Plana (8).

En 1490 la seu dona Elisabet paga una lletra de canvi enviada des de Saragossa per Pedro i Miguel Torres (9).

Sobre Francesc Jorba també tenim algunes dades, si bé escasses. En un document del 19 de setembre de 1495 figura com a mestre de fer instruments, igual que coneixem un Llorenç Jorba magister organorum, segons un document del 5 de gener de 1488, potser germà de l'anterior, ja que també construeix, com aquell, algun címbol, alguna arpa, etc. (10).

Veiem, doncs, com en aquest document d'Steve de Monte estan implicats d'alguna manera diversos artistes i constructors d'orgues entre els millors que per aquelles dates treballen a València.

El document també deixa albirar les estades habituals de molts artistes de qualsevol lloc dels regnes de l'antiga corona d'Aragó i

el que això obligava fins a un cert punt d'atendre els seus compromisos en obres realitzades en algun d'aquests. És revetlador a aquest respecte aquell fragment del document que diu:

Item, és més concordat que si après que lo dit orgue serà ab efecte e a tots obs acabat, serà cas que dins sis mesos après que serà acabat se discordava o desbaratava, que lo dit mestre Steve de Monte sia tengut a ses despeses adobar aquell e tornar-lo en son degut estament, estant ell emperò en los regnes de València o de Aragò, e açò tota excusa apart posada e remoguda.

Uhs altres aspectes, sens dubte, poden resultar de màxim interès per a diferents especialistes als quals aquest important document pot oferir algun detall d'interès per a les seues investigacions. Amb aquesta publicació fem una passa més en el coneixement del nostre encara no molt estudiad passat musical que tants documents com el que ací donem a conéixer revetlen i que són també d'interès per a distints aspectes de la nostra cultura i història.

Ferran Garcia

- N O T E S -

- 1.- SANCHIS SIVERA, J. "Organeros medievales en Valencia" en el Boletín de la Real Academia de la Historia, nº 86, p. 469. Madrid, 1925.
- 2.- Ibid. pàg. 473.
NICOLAU BAUZA, J. "Orgues de la parròquia de Sant Joan del Mercat", en rev. "Cabanilles" nº 7, pp. 6-8. València, juliol-setembre, 1983.
- ALONSO CLIMENT, Vicent. "Orgues i organistes d'Alzira" en rev. "Cabanilles" números 14-16, pp. 37, 63, 64, 72 i 106. València, abril-desembre, 1985.
- NICOLAU BAUZA, J. "Un orgue per a la Capella de la Mare de Déu de Gràcia a l'Església de St. Agustí de València (1503)" en rev. "Cabanilles" nº 17, p. 25 i ss. També al mateix número i del mateix autor "Un orgue per a la parròquia de St. Tomàs de València (1489) p. 27 i ss. València, gener-març, 1986.

- 3.- ALONSO CLIMENT, V. Op. cit. pp. 35-37.
- 4.- SANCHIS SIVERA, J. Op. cit. p. 469.
- 5.- NICOLAU BAUZA, J. "Orgues de la parròquia de Sant Joan del Mercat", pp. 5, 6, 13-15.
- 6.- SANCHIS SIVERA, J. Op. cit. p. 471.
- 7.- ALONSO CLIMENT, V. Op. cit. pp. 32, 33, 63, 71, 94-96.
- 8.- NICOLAU BAUZA, J. "Un orgue per a la parròquia de St. Tomàs de València (1489)" en Cab. nº 17 pp. 12-15, 29, 30.
- 9.- SANCHIS SIVERA, J. Op. cit. p. 471.
- 10.- Ibid. pp. 471-472.

DOCUMENTA

INDEX DE DOCUMENTS

- I Contracte entre la vila de Castelló i l'orguener romà Steve de Monte per a construir un orgue en 1471.
- II Contracte entre la vila de Catí (Castelló) i l'orguener Raymundus Vallfagona per a construir un orgue en 1407.
- III Contracte entre la vila de La Mata (Castelló) i l'orguener Pau Sabater per a construir un orgue en 1610.
- IV Document sobre l'orgue construït per Pau Sabater per al convent de St. Domènec de València en 1610.
- V "Visura" de l'orgue del convent de St. Domènec, realitzada per l'organista Valero Barrachina en 1694.

1471. Juny, 18. València
A.P.V. nº 1757 (Notari Jaume Piles)

Die martis XVIII dicti mensis iunii et anno predicto M^oCCCC^oLXXI.
In Die nomine et cetera.

Nos Gaspar Eximeno, notarius, et Guillermus Palau, mercator, non solum vicini verum etiam iurati anno presenti ville Castilionis Planicie ac sindici et procuratores constituti per Concilium ville eiusdem, ut de nostris sindicatum et procuram constat instrumento in eadem villa acto et per discretum Gabrielem Feliu, notarium, recepto sub die nona presentium et subscriptorum mensis et anni, ab una parte; et magister Stephanus de Monte, magister organorum, in civitate Valencie nunch degens, ab altra partibus, facimus et firmamus inter nos quibus supra nomibus capitula que sequitur:

Capítols concordats, fets e fermats per entre los honorables en Johan Valentí, notari, en Gaspar Eximeno, notari, en Guillem Palau, mercader, e en Miquel Gaschó, jurats en l'any present de la vila de Castelló de la Plana de part una, e mestre Steve de Monte, mestre de fer òrguens, natural de la ciutat de Roma, comorant en València de part altra, sobre los òrguens que, Déus volent, se deuen novament fer per a la ecclésia de la dita vila de Castelló, los quals capitols són segons se seguexen:

Primerament es estat entre les dites parts pactat e concordat, que lo dit mestre Steve de Monte faga e sia tengut fer huns òrguens per a la ecclésia de la dita vila de Castelló, segons los que ha fets per a la ecclésia de mossèn Sent Thomàs de la present ciutat de València, e ab tots aquells jochs, fusta e en la manera que los dits òrguens de Sent Thomàs són fets e estan, açò ajustat que lo dit mestre Steve sia tengut fer solament dues manches en los dits òrguens, per ell a la dita vila fahedors, majors e més copioses que no són los tres del orgue de Sent Thomàs, segons lo dit orgue de Castelló requerrà e haurà mester, ab sos contrapesos e tot lo que. y sia necessari a acabament de aquells.

Item, que lo dit mestre Steve de Monte, de ac^r a sis meses primers vinents e contínuament comptadors, darà lo dit orgue ab efecte acabat de totes coses per al sonar de aquell necessàries, en manera que acabadament tots los jochs del dit orgue sonen segon deuen sonar

e estar per a ésser acabat bé e degudament, e segons que està lo de Sent Thomàs de València.

Item, que lo dit mestre Steve de Monte darà lo dit orgue acabat de totes coses per al sonar de aquell necessàries de ací als dists sis meses primers vinents, e mesos, encanonats e posats en la dita ecclésia de la dita vila de Castelló, ab ses manches e contrapesos de aquelles e tot lo que mester hagen per a sonar. E açò a coneугda de personnes expertes per los dits jurats de la dita vila de Castelló elegidores, puix no. y sia ne. y entrevinga mestre Pere Alamany, la qual experiència se haja a fer en Castelló dins XV dies après que lo dit orgue serà acabat e en orde posat en la ecclésia de la dita vila.

Item, que si dins los dits sis meses dessús designats lo dit mestre Steve de Monte no darà los dits òrguens acabats ab efecte, e mesos e posats dins la dita ecclésia de la vila de Castelló per a sonar, segons dit és, e a coneugda de personnes expertes per los dits honorables jurats elegidores, en tal cas és concordat e pactat que lo dit mestre Steve e los qui ab ell seran en los presents capitols e contracte obligats, sien tenguts simul et in solidum no solament restituuir les quantitats que per fer los dits òrguens li són promeses e seran pagades, mes encara pagar e satisfet tots los dans, dampnatges, missions, interesses e despeses que per la dita rahó los dits honorables jurats e la universitat de la dita vila hauran sostengut e sostendran e reportaran, axí en fer fer altres òrguens e altre mestre passat lo dit temps, com encara en exhegir e recobrar les quantitats que pagades hauran de aquelles qui cobrar les degen; ab aquesta modificació emperò, que si dins lo terme de sis meses al dit mestre Steve de Monte per fer los dits òrguens donat e assignat, aquell dit mestre Steve de Monte covenia morir, que en tal cas los obligats ab aquell en los presents capitols solament sien tenguts simul et in solidum a restituuir e pagar les quantitats que al dit mestre Steve seran per la dita rahó pagades per los dits honorables jurats e universitat ab los dans, dampnatges, missions e interesses, dietes e despeses que haver e recobrar les dites quantitats pagades los dits honorables jurats e la dita universitat de la dita vila hauran e sostendran e reportaran, no forçant la dita universitat e vila de pendre en compte qualsevol part dels dits òrguens que fos feta, ans aquella part reste e sia dels dits obligats, ço és, dels de la part del dit mestre Steve.

Item, és més entre les dites parts concordat e pactat que los dits honorables jurats e universitat de la dita vila paguen e sien tenguts pagar al dit mestre Steve de Monte per fer los dits òrguens, segons que dessús són designats en la manera dejús scrita, quatre milia sous, la mitat quant lo dit orgue serà assitiat en la dita ecclésia de la dita vila de Castelló canonat, e l'altra mitat quant lo dit orgue serà ab tot efecte acabat sens manquament de res per a sonar aquell, segons deu estar acabat a coneguda dels dessús dits.

Item, és més concordat que si après que lo dit orgue serà ab efecte e a tots obs acabat, serà cas que dins sis mesos après que serà acabat se discordava o desbaratava, que lo dit mestre Steve de Monte sia tengut a ses despeses adobar aquell e tornar-lo en son degut estament, estant ell emperò en los regnes de València o de Aragó, e açó tota excusa apart posada e remoguda.

Item, és més concordat, pactat e avengut que lo dit mestre Steve de Monte a despeses sues e càrrec e perill de aquell porte e sia tengut portar així la fusta com lo dit orgue e canons de aquell, e tot lo mester del dit orgue que haurà ops fins que aquells sien ab efecte acabats e meses per sonar a la dita vila de Castelló.

Item, és concordat e pactat que si cas serà que durant lo dit temps de sis meses dessús per a acabar los dits òrguens prefigit, se seguirà lo dit mestre ésser malalt, o en tal disposició que no pogués los dits òrguens dins lo dit terme de sis acabar (*sic*), que totes les coses dels presents capitols e en aquelles contengudes, així toquants una part com l'altra, sien sospezes fins que aquell sia en tal convalescència que puxa obrar e los dits òrguens acabar.

Los quals capitols tots e sengles prometen les parts dessús dites e s'obliguen en los dits noms tenir, complir e servar ab efecte segons la sèrie e tenor de aquells. E açò a pena de cent florins, aplicadors la mitat a la part obedient per dan e interès de aquella e la altra mitat als còfrens del senyor rey. Rato pacto etcetera. E per major seguretat de les dites coses, lo dit mestre Seteve de Monte dóna per fermanges e principals obligats sensemps ab ell e sens ell et in solidum quant a totes les dites coses en los preinserts capitols designades e cascunes de aquelles, los honorables micer Pere Eximeno, doctor en Decrets, canonge e paborde de Barchinona, e en Johan Ferrer, altrament nomenat Johan del Arnaqua, en Miquel de Sanctes, apotecari, en Johan Forment, fuster, e la dona na Ysabel, muller de aquell, los quals simul et in solidum dixeren que feyen la dita fermança e princi-

pal obligació et cetera. Prometeren e juraren a Nostre Senyor Déus e als seus sants evangelis et cetera, no litigar ni pledejar et cetera, ni al.legar guiatges et cetera, fiat clausula de non litigando nech impetrando et cetera, sub pena ultra penam per iuri quinquaginta florinorum et cetera, qua pena et cetera fiat executio cum submissio-ne et renuntia fori ac variatione iudicij et renuntia appellationis et recursus et cetera per iudicem secularem quo ad laycos et eccle-siasticum quo ad ecclesiasticos et cetera. Renuntiando et cetera, obligando et cetera. Et dicta mulier iure et cerciorata per me nota-rio de omnibus iuribus suis renuntiavit beneficio Velleyani et aliis iuribus et cetera.

Actum Valencie et cetera.

Testes quo ad firman dictorum Gasparis Eximeno, Guillermi Palau et maestri Stephani de Monte, Franciscus Jorba, fusterius, et Antho-nius Segarra, baxiator; et quo ad firman dictorem maestri Eximeno et Iohanni Forment, que eisdem die et anno firmas fuerunt testes pre-dicti, et quo ad firmam dicte Ysabelis, que firmam iure et renuntia eiusdem die et anno fuerunt testes, dictus Franciscus de Jorba et Di-dacus Sanchez, menescallus; et quo ad firmam dicti Iohannis Ferrer, qui eiusdem die et anno firmam fuerunt testes, Anthonius Boyl, escu-cifer, et Damianus Falco, velluterius; et quo ad firmam dicti Miquae-lis de Sancte, qui die XVIII dictorum mensis et anni firmam fuerunt testes, Arnaldus Guillem et Salvator Pong, civis Valencie.

II

A.P.V. 242. 1407.

Die veneris IX decembre

Noverint universi quod anno a nativitate Domini milesimo CCCC⁹ septimo die veneris nona decembris in mei Vincentii Queralt autorita-te Regia notarii publici Valentie et tesum infrascripti presentia constituti Raymundus Vallfagona magister organorum Valentie vicinus ex parte una Guillelmus Avinyo et Johannes de Sent Johan vicini loci de Catí ex parte altera. Et super organe per dictum Raymundus Vallfa-gona sciende et operande ad opus ecclesiae loci predicti de Catí obtulerunt et tradiderunt mihi dicto notario que vis capitulam inter eos facta et ordinata teneris conventionem subsequentis.

Primo que el dit orgue sie de punt sonant et de la altaria ampla-

ria forma e manera del orgue que es en Sent Berthomeu així empero que la fusta çó es los castells e les manxes e la post del joc sia dalbert e tot lals sie de fusta de pi exceptat lo secret e lo joch que sia roura de Flandes e les ungles de boix.

Item que com lo dit orgue sera acabat que aci en Valentia sie vist jugar e coneçut sil dit orgue sera lo que esser deu e per lo contrari sera atrobat que el dit orgue haje atrobat aquell e a tornar lo senyal que tendra.

Item que el dit maestre haje anat a Catí per a provar i posar lo dit orgue a ses propies despeses axi empero que la ecclesia de Catí pach lo port e haje a fer portar lo dit orgue de Valentia a Catí. E encara la dita ecclesia pach la caixa en que iran los canons.

Item que el dit orgue haje esser feit dins mig any.

E que el dit maestre haja per treballs e paga del dit orgue 55 sous pagadors en continent 20 florins e tota la resta com lo sera acabada dins lo loch de Catí.

Et lectis ac publicatis per me dictum notarium ante dictis partibus capitulis attendentis per eis predicte et unaquaque vestrum laudarunt convengerunt aprovarunt et confirmarunt capitula antedicta et omniam in eis contentam tenendis complendis et observandis omnibus et singulis antedictis singulam singulis referendo altera parte alteri et altera alteri ad invicem omnia eorum bona mobilia et inmovilia ubique habitam et habendum. Et dicti Guillelmus Avinyo et Johannes de Sent Johan renunciarunt beneficio dividende accionis novem ad veteris constitutionis Epistolae Adriani legi ad foro loquentibus de principali prius conveniendo et omnis alii quilibet juri contra hec venienti.

Et dictus Raymundus Vallfagona fuit confessus habuisse et numerando recipisse a dictis Guillelmus Avinyo et Johannes de Sent Johan ex dictis quinquaginta quinque florins per pretio et pacca operis antedicti viginti florenus auri communes Aragonum et renunciant exceptionis viginta florinorum predictorum predicti non numeratorum et per ipsum non habitos et non receptori nec predicitur et exceptioni doli. Et in causa restitutionis dictis vigintis florinorum dictus Raymundus Vallfagona dedit et obtulit fidauciam et principalem completem qui dicta restitutionum cum ipso et sue tempus causa quo contingat facere retenere videlicet dictorum Jacobum Agosti presbiterum beneficiatum in ecclesia Sancti Johannis mercati Valentiae presente que fidauciam et principalem obligationem dictus Jacobus Agostí concessit et pro

ea bona sua mobilia et quolibet omnia obligabis renunciabit quae beneficiis dividende accionis nove ac veteris constitutionis epistolae divi Adriani legi ac foro loquuntibus de principali prius conveniendo et omni alteri quilibet juri contra haec venienti. Quae acta fuerunt Valentiae die et anno predictis.

Sig/ num Raymundo Vallfagona Guillelmi Avinyo Johannis de Sent Johan et Jacobus Agostí predicti qui predictam concesserunt et firmarum.

Testes fuerunt ad predictam Petrus Vilba et Jacobus Caldés notarii Valentiae civis.

III

A. Prot. Not. de Morella. Not. de La Mata. Cristòfol Segura. Any 1610-11. A. 1610, febr. 2, fol. 186.

CONTRACTE DE UN ORGUE CONCERTAT ENTRE GABRIEL OSSET, DE LA MATA, Y PAU ÇABATER, MESTRE DE ORGUENS, VEHI DE LA CIUTAT DE VALENCIA, PER PREU DE 200 LLIURES.

"In Dei nomine, Amen. Noverint universi quod ego Gabriel osset, major natu, vicinus ville Morelle, loci Mate habitator, parte ex una, et paulus çabater, magister organorum, civitatis valencie vicinus, ad presens in presenti loco de la mata repertus, parte ex alia, super organo facturo in ecclesia presentis loci de la Mata, facimus hinius, paciscimur et firmamus capitulationem sive instrumentum capitulationis thenoris sequentis.

E primerament es estat tractat, pactat, avengut y concordat entre diyes parts, go es que dit pau çabater a de fer un orgue en la iglesia del present lloch de la Mata a sis palms de entonacio ab cinco mixtures, ço es, la 1^a enflautat de la cara, la 2^a ab una octava bastarda, la 3^a un nasart, la 4^a una quincena y vinti dozena, lo quint un registre de orgue ab tres canons per punt fins a mig teclat y de mig teclat en amunt a quatre qu, incorporats tots venen a fer a huyt y a nou flautes per punt.

IT. es estat pactat que dit pau çabater haja de pagar tot lo pestrets, go es, estany, plom, clavasso, ayqua cuya, aludes, fil de ferro y tot lo pertret necessari fora la fusta y obrar aquella, que la ha de fer fer obrar y posar aquella dit gabriel osset.

It es estat tractat entre dites parts, go es, que dit pau gabater a de fer pera dit orgue tres manches y set contrabaxos, conforme requerira dita obra.

It es estat pactat que dit pau gabater a de donar dit orgue fet y acabat pera pascua de esperit sanct primer vinent del present any.

It es estat pactat entre dides parts que dit gabriel osset a de donar per fer dit orgue y tot lo sobredit a dit pau gabater doscentes lliures reals de valencia pagadores, go es, peral present peral pertret de dit orgue, 50 lliures y altres 50 lliures quant estiga acabat y perficionat dit orgue y qu estiga del tot acabat y les demes 100 lliures reals de valencia a compliment de dita quantitat li a de donar lo dia y festa de sent miquel del mes de setembre primer vinent del present any 16 y 17; y si per cas lo dia de sent miquel dit osset nos trobara en dines contants pera donarli, li haja de donar un censal en part tut y segur.

Quibus quidem capitulis sich ut predictitur lectis et publicatis et stipulatis, nos dite partes promittimus et fide bona convenimus omnia supradicta in preincerto capitulationis instrumento contenta et specificata attendere et complere, prout juramus ad dominum Deum et ejus sancta quatuor evengelia manibus nostris dexteris corporaliter tacta contra ea non venire Palam vel oculte, directe vel indirecte quovis quisito? calore seu ingenio subpena 60 solidorum solvendorum per partem inobedientem parti parenti et obedienti dandorum...

Testes Rvdi. joanes carbo et damianus roca, pbri, loci de la mata habitatores".

IV

BIBLIOT. UNIVERSITARIA DE VALENCIA. Cód. 159, fol. 114.

PRADAS, Jerónimo: Libro de memorias de algunas cosas pertenecientes al Convento de Predicadores de Valencia...

Memoria cómo se hizo de nuevo el órgano grande y cadireta y se acabó parte a Pasqua de Resurrección y todo lo demás a Pasqua del S.S. del año 1610. Hizo el dicho órgano PAU ZAPATER.

Primo: hizo un flautado doble dos cañones por punto a 13 palmos de

entonación natural.

Ittem: un rexistro de octavas bastardas. Octava del flautado.

Ittem: un registro de quincena y veinte docenas dobles.

Ittem: un registro de trompetas.

Ittem: un registro de órgano lleno.

Ittem: más hizo Pablo Zapater una cadireta con un flautado octava del grande.

Ittem: un registro de nazardo a docena del flautado.

Ittem: un registro de quincenas.

Ittem: un registro y organo lleno con tres cañones por punto.

Ittem: cubrió los fuelles con cordovanes adobados con sayn y para todo lo sobredicho puso el pertrecho.

Todo lo hizo por precio de 380 £ moneda de Valencia.

Las quales pagó puntualmente el P. Maestro fray Gerónimo Alcocer, Maestro y Prior, que hizo el Organo Pau Zapater, natural de Cataluña.

V

BIBLIOT. UNIVERSIT. de VALENCIA. Cód. 799, Exped. 64, pág. 705-711.

Partes las más urgentes que deve un examinador tener presentes para el verdadero conocimiento del todo del órgano del religiosísimo convento de Santo Domingo en la ciudad de Valencia:

- 1.- La primer parte es que ha de constar con certidumbre que todo el maderage del secreto, fuelles, conductos y demás facturas sean de madera vieja, que no tenga rimas ni otros defectos.
- 2.- Que el teclado cada uno en su género esté igual, y en la pulsación no aya más resistencia en unas teclas que en otras.
- 3.- Que los fuelles, en latitud y demás circunstancias, estén fabricadas con el orden de buen medir, para que participen el ayre con igualdad, y las ventanicas que están a la parte inferior sean iguales en todo, y assi mismo el peso de cada una, igual.
- 4.- Que los conductos y canales tengan la profundidad y latitud que pide el arte para que las voces formen con apacibilidad y no con violencia.
- 5.- Todos los registros tengan similitud de voces con el nombre, y no que el flautado paresca lleno los nazardos clarín y desta forma todo sin orden, lo que quiero dezir es que el lleno lo sea

con propiedad y los demás registros correspondan a su nombre propio.

- 6.- Que las quatro diferentes voces que se hallan en el órgano, como son: vajos, tenores, contraltos y tiples, en el cuerpo de la voz observe cada una respective su cuerda y canten uniformes de modo que en los vajos entre sí no se aumente ni disminuya una voz a otra en los tenores, contraltos y tiples, cada voz igual en cuerpo y calidad, de voz apacible y sonora y no áspera ni disonante, y después todas entre sí han de cantar con bastante unión que no se confundan unas a otras. Esto mismo se ha de observar en todos los registros con todo rigor por ser la parte más principal en que consiste ser buena o mala una obra.
- 7.- Se ha de atender con todo cuidado que la soldadura de todas las flautas sea permanente y que toda la cañutería tenga el orden de bien medir que pide el arte para que se afine con facilidad.
- 8.- Las bocas donde asientan las flautas, que es por donde se les comunica el viento, han de ser iguales, observando en cada una según su cuerpo y assí mismo donde forman la voz se ha de observar rigorose no excedan en la formación unas a otras, porque si una formase por tres y otra por una sería órgano sin música pues todas las del aumento serían unisonus y no aviendo especies que es cosa deducida, no convendría ni en número ni en sonoro, con que sería infructuoso todo el gasto, como lo ha sido en un órgano desta ciudad que por no tener la inteligencia que pide el arte, de lo bueno dizen malo y de lo malo bueno, y la razón que dan, porque sí, porque no, y para apartarnos de esta mala opinión se ha de observar con grande cuidado que en la formación sean iguales cada voz en particular y todas en general.
- 9.- Se ha de advertir que la cañuteria esté limpia y igual quiero dezir que no aya ningún pedazo, ni en la parte superior ni inferior.
- 10.- Se ha de advertir que las ventallas cierren bien porque de no ser assí se comunica el viento de una a otra y forman grande disonancia.
- 11.- Se ha de prevenir que todas las flautas que tienen su assiento en la cara del órgano, tengan descanso porque no aya peligro de caer y que no padescá el pie donde cada una tiene assiento.
- 12.- Y omito otras sutilezas que el trabajo, desvelo y experiencia me han adotrinado, por no ser molesto y ser todo lo arriba contenido lo más esencial y urgente.

Antes de entrar en el escrutinio del órgano y cadireta, es mi obligación el participar al Real Convento de Santo Domingo, cómo la primer diligencia fue pedir todo lo capitulado entre el Real Convento y Roque Blasco, factor de dicho órgano y cadireta. Y el pedir lo capitulado fue para hacer perfecta la relasión, tan de mi obligación. La diligencia que observé fue reconocer todos los registros de órgano y cadireta, pulsando los teclados para ver si estaba perfecto el número que contiene lo capitulado, y aunque le reconocí viéndolo no se consigue la perfecta satisfacción, sino es con la pulsación, porque viéndole a solas puede estar perfecto el número de la cañutería y dexar de formar algunos caños, y pulsándolos de tecla en tecla, el defecto o perfección se conoce con satisfacción el número de la cañutería según lo tratado, está completo assí en el órgano como en la cadireta y se halla además del concierto un registro de tapadillo en la cadireta, caño por tecla, y en el órgano grande se halla mejora de cañutería y un registro singular con su secreto, varillas y demás circunstancias que tañiendo el órgano grande, cantan los dos llenos con admiración, digo de órgano grande y cadireta.

- 1.- Al número primero que habla del maderie, le reconocí, assí en los secretos como en fuelles, conductos y varillas, y aviendo puesto vigilancia con todo cuidado no he hallado defecto ninguno de rimas ni nudos, ni otros defectos que acostumbra aver, y por ser assí verdad, le doy por bueno.
- 2.- Lo contenido en el número segundo que esté el teclado igual, y en la pulsación no aya más resistencia en unas que otras teclas he hallado uno y otro con el arte que deve estar según buena música y arte de bien medir, puse toda atención en los tres géneros que tiene la música y hallé en el diatónico todos los intervalos que se reducen a dicho género perfectos; en el género armónico su división la hallé con perfección; en el género cromático, assí mismo todas sus divisiones, perfectas, con que doy por bueno, yugualdad de teclados, cada uno en su género, y yguales en pulsación.
- 3.- Al número tres, que es su contenido que los fuelles, en latitud y orden de bien medir para que participen el ayre con igualdad, están trabajadas con toda satisfacción, en ventanillas iguales, peso con similitud, sin aumento ni disminución y todas las circunstancias que forzosamente urgen para que la cañutería forme plaucible, lo tienen y las doy por buenas.

- 4.- Al número quatro, que trata de conductos y canales, assí de su profundidad como latitud, están trabajados con perfección por formar las voces con apacibilidad y no con violencia y assí les doy por buenos.
- 5.- Todo lo contenido en el Capítulo 5º en similitud de voces y propiedad en nombre, todos los registros bien pulsados dizen en acordes voces lo que son en su nombre propio y por la razón dicha les doy por buenos.
- 6.- Lo contenido en el número 6º en las quatro órdenes de voces, voz igual, sonora y agradable, assí en similitud como en sonoridad y apacibles las he hallado uniformes, sin aumentos ni disminución, assí cada género de voces entre sí, como todas juntas, algún defectillo que he encontrado se lo he participado a solas al factor y tengo satisfacción que lo enmendará porque lo conoce por la rasón que le he dado y les doy por buenos.
- 7.- En el número 7º que trata de la soldadura y orden de bien medir en la cañutería, uno y otro he hallado con toda satisfacción, y les doy por buenos.
- 8.- En lo contenido al número 8º que contiene de los assientos, formación y voz igual todas las tres circunstancias he hallado bueno.
- 9.- En el número 9º que trata de la limpieza de la cañutería y igualdad en cuerpo, una y otra circunstancia están trabajadas con toda satisfacción y por lo dicho los doy por buenos.
- 10.- De lo que trata este número es que las ventallas cierren bien, he hallado que lo hazen con todo acierto, pues no he topado que se comunique el viento de unas a otras teclas, y assí las doy por buenas.
- 11.- He advertido en lo que trata el número 11º que todas las flautas que hazen cara al órgano tienen descanso, con que se promete esta habilidad en que los pies de cada una dellas están fuera de todo peligro de agobiarse y otros defectos de caerse que padecieran sino tuvieran dicho descanso, y por ser assí las doy por bien colocadas y en su seguridad.
- 12.- Lo que contenido en el Capítulo 12º no hay que causar al Real Convento y de la prolonguidad y defectos cometidos en lo desacorde de mis voces, suplico con todo rendimiento a Vuestras Reverencias, omitan mis defectos.

Hecha en 9 del mes de noviembre de 1694.

Mossén Valero Barrachina
Presbítero Organista del Real Colegio del Corpus Christi

- NOUS DOCUMENTS SOBRE ORGUES DEL MAESTRAT -

Dos nous documents enriqueixen els coneixements que fins el moment teníem sobre els orgues del Maestrat. Encara que els dos contractes que publiquem en aquest número es refereixen a dos organeners ja coneguts, Raymundo Vallfagona i Pau Sabater, de cap d'ells no posseïem documents d'aquestes característiques.

Aquests contractes són d'èpoques molt diferents i pertanyen a dos pobles també diferents d'aquella comarca: Catí i la Mata de Morella.

CATÍ

La música, a Catí, ha tingut en Joan Puig el seu millor investigador (1). Entre els diferents aspectes estudiats no escapa l'orgue, per la qual cosa mercé a això tenim un historial prou complet de tots els organeners que treballaren per a aquella població, antigament amb una activitat molt notòria.

Avui oferim ací el contracte original de l'orgue que R. Vallfagona construí per a Catí en 1407 (Doc. II). Aquest organer, resident a València i del qual no coneixem més dades, es traslladà a Catí per instal·lar-hi l'orgue, com es pot comprovar per les despeses ocasionades amb aquest motiu i de les quals quedà constància a l'arxiu d'aquella parròquia (2).

Uns quaranta anys més tard hagué de ser substituït aqueix instrument per un altre construït per l'organer de Sant Mateu, població propera a Catí, Joan Carnicer, el contracte del qual ja està publicat (3). D'aqueix organer coneixem algun treball a Barcelona, com també del seu fill Bernat (4).

L'interès de la vila de Catí per l'orgue es mostrà una vegada més en contractar en 1526 la construcció d'un nou instrument. Aquesta vegada l'organer encarregat fou Andrés Teixidor, del qual ja tenim notícies pels treballs que realitzà a la catedral de València (5).

Per un altre costat, el bon manteniment de l'orgue d'aquella població queda palés per la documentació conservada al respecte. En 1560 es contracten els serveis del mestre Francesc Alguier, organista i mestre de fer vidrieres de la ciutat de València per a revisar l'orgue (6).

D'aquest orguener només sabíem que en 1555 treballà per a Vila-real, si bé en aquest cas més que en l'orgue es tracta de la construcció d'un vitrall per a evitar l'entrada de fums d'un forn i perquè les òbiles no es beguessen l'oli de les candeles (7).

Un anys més tard, en 1682, s'encarregarà al dominic fra Juan Bautista Pujalt, resident al convent de la seua orde a la vila de Sant Mateu, la revisió de l'orgue (8). Els seus treballs anteriors al Forcall i Ares del Maestrat ja han estat donats a conéixer i mostren l'estimació i la confiança que hom tenia a aquest orguener per tota aquella comarca (9).

En 1697 es reparà de bell nou l'orgue, aquesta vegada a càrrec de l'orguener natural de Traiguera José Bosch (10).

En 1741 encarregà la vila de Catí un nou orgue. Els germans Francisco i Juan Antonio Turull, naturals de Calanda, a l'Aragó veí, foren els responsables de la seua construcció (11). Aquest instrument fou el que després de diverses reparacions es destruí en 1936 (12).

Segons sembla, Francisco era el major dels dos germans Turull. En 1717 construí l'orgue de Morella que actualment està en procés de restauració.

També el mateix Francisco s'encarregaria de l'orgue d'Albocàsser en 1734, i que segons pareix serví un poc de referència a l'hora de comprendre el de Catí, construït ja, com hem dit anteriorment, en col.laboració amb el seu germà Juan Antonio (14).

Aquest darrer s'encarregaria, en solitari ja, en 1746 del petit orgue de l'ermita de la Nostra Senyora de l'Avellà (15), la disposició del qual ressenyem a continuació:

<u>Mà esquerra</u>	<u>Mà dreta</u>
Clarí clar	
Nasard	?
Nasard	?
Címbal	?
Ple	Ple
12a. i 15a.	?
Flautat Bordó	Flautat Bordó
Octava	Octava
Flautat Major	Flautat Major

La façana tenia tres mitres, nou tubs la central i sis cada una de les laterals. Tenia vuit contres.

També treballà en l'orgue de Sant Pau de Saragossa en 1753 (16).

Aquests i altres orgues, tant al costat valencià com a l'aragonés foren les obres d'art d'organeria que els Turull ens llegaren.

LA MATA DE MORELLA

Ara com ara no tenim més dades sobre l'orgue a la Mata que el document que oferim ací referent al contracte que signaren aquella vila i l'orguener Pau Sabater, facilitat amablement per en Josep Eixarch Frasno, el qual està preparant en l'actualitat el treball Aportación documental a la Historia de La Mata, que els nostres lectors ja coneixen per algunes de les seues col.laboracions amb l'ACAO citades en aquest mateix treball. (Doc. III)

Resulta interessant de conéixer noves dades sobre orgues (Doc. IV) construïts per Pau Sabater, del qual teníem referències solament per treballs de reparació o manteniment en diferents punts de la geografia valenciana. Sabem que en 1602 percebé 150 reals castellans (15 lliures, 7 sous i 6 diners) per haver adobat i affinat lo orgue i les manches de la església. Aquesta posta a punt de l'orgue de Sueca (València) amb motiu de les festes de Sant Pere d'aquell any la fruiria immediatament el cèlebre polifonista, per aquell aleshores molt jovenet, Joan Baptista Comes, el qual s'incorporà en agost d'aquell any com a organista de Sueca amb el sou de 80 lliures anuals, l'assignació més alta percebuda pels organistes de Sueca d'aquelles dates. Comes estigué solament a Sueca fins el 3 de febrer de 1603 (17).

En 1610, concretament el 10 de novembre, s'encarrega Pau Sabater del trasllat i la recomposició de l'orgue de Vilafamés (Castelló) de l'antiga església a la nova (18).

Per l'any 1621 tenia un contracte de manteniment dels orgues del Patriarca. En 1624 la seuviuda encara percebé cinc lliures de sou que tenia el seu difunt marit pel bon manteniment dels orgues d'aquella església (19).

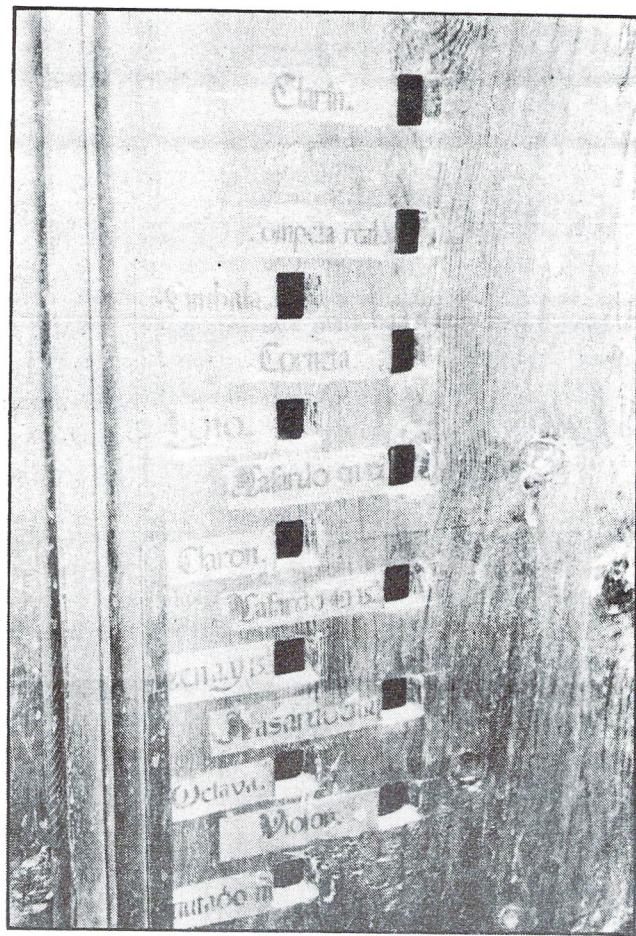
Amb aquestes dades fem una passa més en el coneixement de l'organeria pretèrita de la comarca del Maestrat que sens dubte donà signes de gran vitalitat en algunes de les seues poblacions.

V. Ros

- NOTES -

- 1.- PUIG, Joan. "Juglares y músicos en Catí". Notas y documentos de artistas en Boletín de la Sociedad Castellonenca de Cultura (B.S. C.C.) nº 24, pp. 295-306, Castellón 1948, i nº 25, pp. 49-68, Castellón, 1949. Així mateix en aquest número pp. 191-206, "Factores de órganos en Catí".
- 2.- PUIG, J. "Factores de órganos ..." p. 191.
- 3.- Ibid. pp. 191-193.
- 4.- BALDELLÓ, F. "Órganos y organeros en Barcelona (Siglos XIII-XIX)" en Anuario Musical vol. I, p. 208. C.S.I.C. Barcelona 1946.
MADURELL, J. M^a. "Documentos para la Historia de los Maestros de Capilla, cantores, organistas, órganos y organeros (Siglos XIV-XVIII)", en Anuario Musical, vol. VI, p. 216. C.S.I.C. Barcelona 1951.
ROS, V. "Apuntes para una historia de los organeros en Valencia. I. Siglos XIV y XV. El Órgano Español. Actas del segundo congreso 26-28 de mayo de 1986.
- 5.- PUIG, J. "Factores de órganos...", p. 193.
SANCHIS SIVERA, J. "Organeros medievales en Valencia", en Boletín de la Real Academia de la Historia, nº 86, p. 473. Madrid 1925.
"La Catedral de Valencia", cap. XIV. Aquest cap. està reproduït íntegrament al nº VIII de la serie de monografies "Orgues del País Valencià", i a les pàgines 8 i 9 es fa referència als treballs d'aquest orguener a la Seu valentina.
- 6.- PUIG, J. "Factores de órganos...", p. 194.
- 7.- DOÑATE SEBASTIÀ, J.M^a. Retrato arqueológico de una iglesia desaparecida. La parroquial de S. Jaime de Villarreal. B.S.C.C. nº 57 p. 148. Castellón, 1981.
- 8.- PUIG, J. "Factores de órganos...", p. 194.
- 9.- ETXARCH FRASNO, Josep. "Orgue de Forcall", en Orgues del País Valencià, nº X, pp. 10, 11, 21-23. ACAO. València, Agost 1980.
- 10.- PUIG, J. "Factores de órganos...", pp. 194-195.
- 11.- Ibid, p. 197 i ss.
- 12.- Ibid, p. 206.
- 13.- MILLAN MESTRE, Manuel. "Historia del órgano de Sta. Maria la Mayor, de Morella (Castellón)". Anuario Musical XXI, p. 174. C.S.I.C. Barcelona 1966. Orgues del País Valencià nº VI, p. 7. ACAO. València, abril de 1980.

- 14.- PUIG, J. "Factores de órganos...", p. 197.
- 15.- Ibid, p. 206.
- 16.- CALAHORRA, Pedro. "Cien años de historia del órgano de San Pablo (1742-1826)", en Anuario Musical vol. XXV, p. 143 i ss. C.S.I.C. Barcelona, 1971. "Música en Zaragoza. Siglos XVI-XVII. I", pp. 148 i 256. Zaragoza 1977.
- GALLEGO, Antonio. "Datos sobre la música en la Colegial de Calatayud. (ss. XVIII-XIX)", en Tesoro Sacro Musical, nº 2 abril-junio de 1978, p. 47.
- 17.- FURIO, Antoni. "Orgue de Sueca", en Orgues del País Valencià, nº XIII-XIV, pp. 16, 17, 33. ACAO. València, novembre-desembre de 1980.
- 18.- TORRES CAROT, Rafael. "Orgues de Vilafamés", en rev. Cabanilles nº 12, p. 5, 6. ACAO. València, octubre-desembre de 1984.
- 19.- PIEDRA, Joaquin, "Organistas valencianos de los siglos XVII y XVIII", en Anuario Musical, vol. XVII, p. 142. C.S.I.C. Barcelona 1962.

ASPECTE DE L'ORGUE DE MONTESA

ELS ORGUES DE PAU ZAPATER I ROQUE BLASCO
PER AL CONVENT DE SANT DOMÈNEC DE VALENCIA AL S. XVII

I.- El convent de Sant Domènec de València

Sant Domènec de València, potser el convent més important i influent de la nostra ciutat durant els segles XIII al XVIII, ha tingut, a més a més, la fortuna d'haver sobreviscut -si més no en part- fins als nostres dies, malgrat les calamitats que planaren sobre aquest des de la Guerra de la Independència.

La seu bona planeta començà ja abans de la conquesta de la ciutat en 1238. En efecte, Jaume I duia amb ell al setge de València el seu confessor fra Miquel de Fabra, un dels primers frares dominics de la Història, el qual tenia un gran ascendent sobre el rei Conqueridor i al qual prometé de fundar i dotar un convent de la seua orde si es menava a bon terme la presa de la ciutat del Túria.

Aquesta promesa s'acomplí i ja al Llibre del Repartiment existeix constància del fet (1). El document original in extenso de tal donació s'ha perdut, si bé per a la nostra fortuna l'historiador Diago el transcrigué a l'acabament del segle XVI (2).

Ja en 1239 s'inaugurava un convent modest extramurs de la ciutat. Mercé al favor del poble prompte calgué ampliar l'església i el monestir i enriquir-los amb noves construccions de funcionalitat monàstica: refectori, claustres, capelles.

Prompte resultarà insuficient l'església i se'n hagué de construir una de nova en 1252, i encara una altra de més àmplia un segle més tard (1382), de la qual no queden restes avui, car l'actual capella castrense de Sant Vicent Ferrer constituïa una de les seues naus laterals i fou construïda en la tardana data de 1781.

El fet d'haver aconseguit aqueixa primacia dins els convents valencians fou per causa d'alguns factors: les grans personalitats que n'isqueren dels claustres, les obres culturals i apostòliques que alentaren i el fet d'haver estat elegit lloc d'enterrament per l'estament més destacat de la societat valenciana.

Recordem breument que aquest cenobi fou bressol d'inflents prelats valentins, com fra Andreu d'Albalat i fra Tomàs de Rocabertí; de sants, com sant Vicent Ferrer i sant Lluís Bertran; i d'innombables predicadors i catedràtics de Filosofia i Teologia que ensenyaren en l'Escola de la Seu i després en la Universitat.

Per altra banda, la seu església i els claustres esdevingueren panteó de les famílies valencianes més preeminentes, com també de comerciants, artesans, militars, etc. S'hi compten fins a 200 capelles funeràries, construïdes i mantingudes pels nobles, els gremis, les confraries. Inclús Alfons V elegí Sant Domènec per a lloc de la seu sepultura, i per a això manà construir la magnífica Capella Reial, que encara avui perdura, si bé més tard revocà aquesta decisió.

Tot açò féu que el nostre monestir estigués íntimament lligat a la nostra ciutat, fins al punt que s'hi celebraren Corts en diverses ocasions, com també Capítols Generals de la seu Orde. Les visites de reis hi foren nombroses i els seus arxiu i biblioteca eren notablessímss.

Però aquest esplendor i aquesta vida puixant acaben tràgicament en el segle XIX. El primer cop l'acusà amb motiu de la Guerra de la Independència, quan en 1813 les tropes napoleòniques, al comandament del general Suchet, devastaren el convent i en volaren l'església per establir-hi un parc d'artilleria. Entre els objectes que liuraren a les flames hi havia els tres orgues amb què comptava l'església (3).

En 1820 tornen de bell nou a ocupar el monestir els dominics, però en 1835 en són expulsats ja definitivament per causa de les lleis desamortitzadores.

En 1839 el que quedava dels seus edificis fou destinat pel govern per a Capitania General, amb la qual cosa se salvà d'una ruïna segura, com ocorregué amb altres monestirs de la ciutat.

II.- L'orgue de Pau Cabater

Atés l'esplendor litúrgic amb què se celebrava el culte a l'església conventual de Sant Domènec, per tal com era freqüentat tal santuari i per la nombrosa comunitat que sempre s'hi hostatjà, sense cap dubte la música sagrada tingué una part no menyspreable en tal culte, i bona prova de l'asserció és l'existència de tres orgues en 1813. L'existència d'aquest instrument musical a Sant Domènec remunta sens dubte als segles XIII-XIV. No obstant, per la destrucció de gran part dels seus arxius, no és molt el que podem dir documentalment del tema, i per la mateixa raó és d'agrain qualsevol notícia aïllada que ens oferesquen papers de qualsevulla origen que siguen i que tracten d'aquests temes.

Un dels pocs orgues d'aquest convent l'existència del qual podem provar documentalment de moment, és el que va construir l'orguener català Pau Cabater en 1610 (Doc. IV). Gràcies a la notícia que ens aporta l'historiador del convent de St. Domènec, el P. Jerónimo Pradas (4), coneixem algunes característiques sobre aquest instrument, detallades al Doc. IV d'aquest número que acabem de citar.

Sens dubte 1610 va ser un any de treball intens per terres valencianes per a aquest orguener, com podem veure a través de l'article "Nous documents sobre orgues del Maestrat" que V. Ros dóna a conéixer en aquest mateix número de "Cabanilles".

Potser el fet de no ser un instrument de grans dimensions, com també el desgast que patiria al llarg de gairebé un segle, juntament amb altres raons, inclinaria als PP. Dominicans del convent de València a afrontar la construcció d'un nou orgue, encarregant-lo en aquesta ocasió a l'orguener Roque Blasco.

III.- L'orgue de Roque Blasco

En realitat no podem dir molta cosa sobre l'orgue que aquest orguener va construir per al convent de Predicadors de València en 1694. La notícia sobre l'existència d'aquest instrument no ens ve com acostuma a succeir per la troballa d'un lligall notarial on s'assenta el contracte de construcció. En aquesta ocasió el document que ens permet provar l'existència per aquelles dades d'aquest orgue de Roque Blasco, és la troballa de set fulles que apareixen incloses en el Còdex 799 de la Biblioteca Universitaria de València (Doc. V), autògrafes de l'organista Valero Barrachina, on aquest organista assenyala, amb motiu de la "visura" que va realitzar en 1694 a l'orgue construït per Roque Blasco, unes normes a tenir en compte a l'hora de "visurar" nous orgues, basant-se en la seua ja llarga experiència com a organista de la Seu de Sogorb i del Reial Col.legi de Corpus Christi, càrrecs on va adquirir una fama notòria.

En 1655, ja sacerdot, participà en unes oposicions per al càrrec d'organista del Patriarca, sense assolir l'empresa malgrat les seues bones qualitats. En 1670 assoleix ser nomenat organista de la catedral de Sogorb, on roman fins 1677 i abandona la plaça per desavenències que tingué amb el capítol. Per fi, en 1679 és cridat a la plaça d'organista del Corpus Christi, on roman fins la seua mort en 1712 i

assolint gran reputació (5).

Ja en la seu maduresa és quan el criden a efectuar la visura del nou orgue de Sant Domènec i aprofita l'ocasió per abocar en un document breu però substancial tot el seu saber sobre la tècnica organística. D'aquí la trascendència d'aquest document, veritable petit tractat sobre la matèria.

En efecte, no s'acontenta de donar la seu visió escueta, com ocorre als altres documents de visura que coneixem, sinó que recapacitant sobre la seu llarga experiència i els seus coneixements en la matèria, en una primera part resumeix en dotze punts allò que deu tenir en compte qualsevol "examinador" d'orgues, el qual deu analitzar minuciosament tot allò que afecte els seus materials de construcció i l'harmonia i perfecció dels diversos mecanismes, i intercalant fins i tot petites observacions musicals.

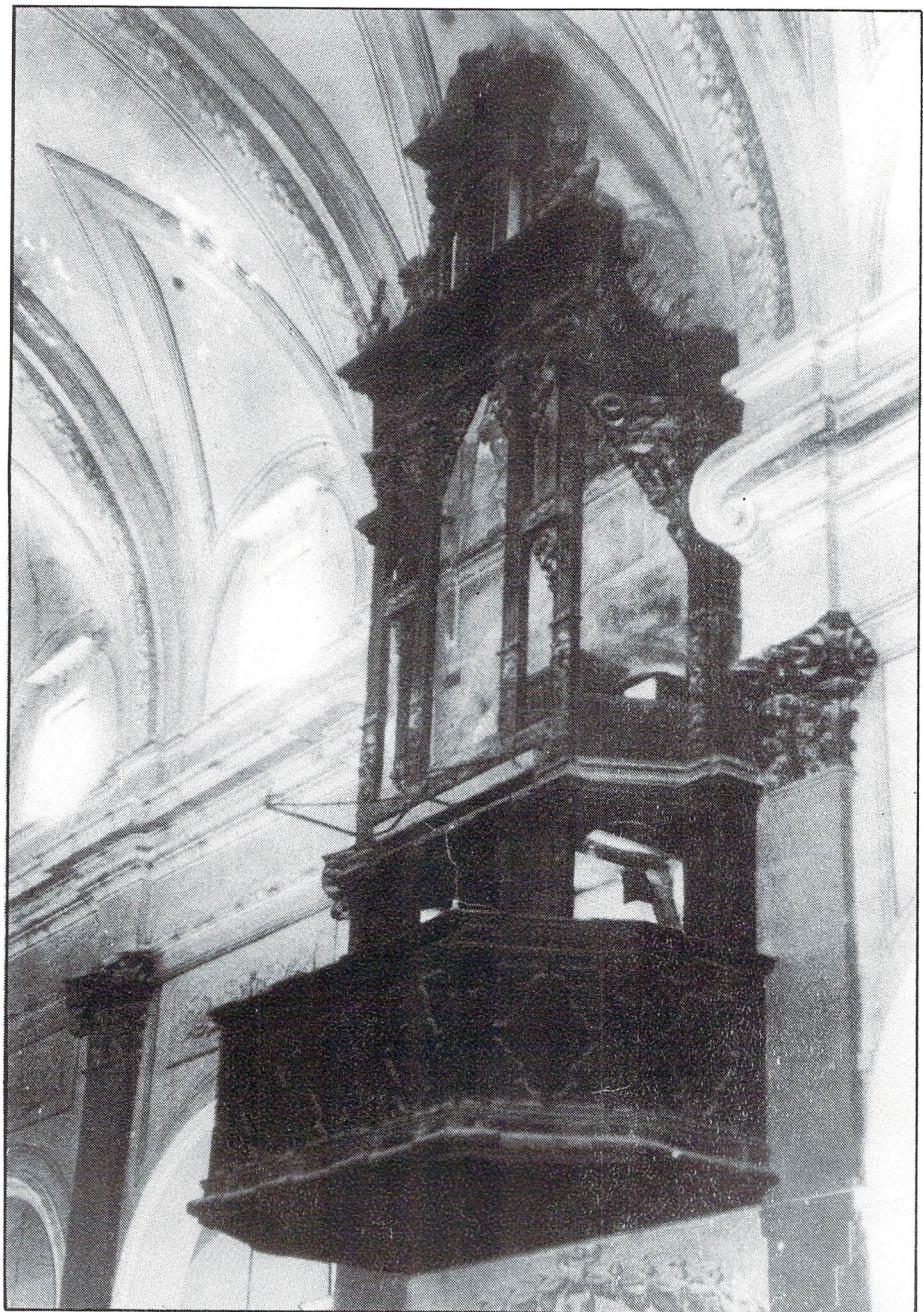
Ja en una segona part analitza i dóna opinió sobre con s'havien aconseguit els dotze punts en l'orgue concret que estava examinant, el de Sant Domènec concretament.

Sobre aquest orgue que ens ocupa, construït per Roque Blasco també de notòria fama en el seu temps, deguda als diferents orgues que va construir per terres valencianes (6), no podem donar-ne detalls més concrets, confiem però que més endavant es trobe el contracte que permeti conéixer aquest instrument detalladament. Pel moment el lector sols en podrà tenir un coneixement aproximat per les característiques dels orgues els contractes dels quals han donat a conéixer diverses publicacions i que hem ressenyat a la darrera nota d'aquest treball.

JESUS VILLALMANZO
Arxiu del Regne de València

NOTES

- (1) LLIBRE DEL REPARTIMENT. Ed. de Vicent García. València 1978. Asientos nº 1131 i 1809.
- (2) DIAGO, Francisco. Historia de la Provincia de Aragón de la Orden de Predicadores. Barcelona 1599. Pàg. 153-158.
- (3) GASCO PELEGRI, Vicent. El Real Monasterio de Santo Domingo. València 1975. Pàg. 246.
- (4) PRADAS, Jerónimo. Libro de memorias de algunas cosas pertenecientes al Convento de Predicadores de Valencia que han sucedido desde el año 1603 hasta el de 1628...
(Bibliot. Univ. de València, Còdex 159, fol. 114).
- (5) PIEDRA, Joaquín, Op. cit. Pàg. 151 i ss.
RUIZ DE LIHORY, Op. cit. Pàg. 177.
- (6) MILLAN MESTRE, Manuel. Historia del órgano de Santa María la Mayor de Morella (Castellón). Anuario Musical. vol. XXI, p. 173. CSIC. Barcelona 1966. Aquest treball fou reeditat per l'Associació Cabanilles d'Amics de l'Orgue, (ACAO) en abril de 1980 i dintre de la col·lecció de monografies ORGUES DEL PAÍS VALENCIÀ. En el nº VI. pàg. 6, es troba la dada sobre Roc Blasco.
SORRIBES, Serafí. Orgue de Vila. Real, en ORGUES DEL PAÍS VALENCIÀ, nº VII. Pàg. 15, 19 i 20.
SANCHIS SIVERA, Josep. Orgue de la Catedral de València, en ORGUES DEL PAÍS VALENCIÀ, nº VIII. Pàg. 12.
ALONSO TOMAS, Miquel. Orgue de Llíria, en ORGUES DEL PAÍS VALENCIÀ, nº IX. Pàg. 6.
BOVER PUIG, Joan. Orgue de Vinaròs, en ORGUES DEL PAÍS VALENCIÀ, nº XXI-XXIII. Pàg. 5-7.
BORRAS I JARQUE, J.M. en "Història de Vinaròs". pp. 139-142.
PINGARRÓN, Ferran. La Música en la Parroquia de Sant Martí de València, en CABANILLES, nº 2-3. Pàg. 9-12.
PIEDRA, Joaquín, en ORGANISTAS VALENCIANOS DE LOS SIGLOS XVII Y XVIII. Anuario Musical, vol. XVII. Barcelona 1962. Pàg. 149.
JAMBOU, Louis, en la rev. "Almud" nº 4. Pàg. 155 i ss.

ORGUE DE MONTESA (València)